

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váczi körút 23

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—

Félévre . . . . . 4 „.—

Negyedévre . . . . . 2 „.—

lová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom: „A zsidók vallásos közönye.” D. Gy.-tól. — Zsidó-magyar művészek Tárczázikk (XI.) Szerkeszti: Feleki Sándor. — Mint gyászol a magyar zsidóság. (III. Gyászjelentések.) — Stöcker bukása. — Tárcza: „A házaló és fia.” Eredeti beszély. Irta: Viola Miksa. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — A jaffai földmives iskola. — Szerkesztői üzenetek. — Széfförész és Róma. Philippson regénye (35. folytatás.) — Hirdetések.

„A zsidók vallásos közönye.”

Háládatos munkára vállalkozott dr. Löw Immanuel, szegedi főrabbi. Dicsőült, hírneves atyja értékes dolgozatait, melyek önállóan, vagy folyóiratokban láttak napvilágot, összegyűjtötte, rendezte s újból kiadja.

A nagy munka első kötete, mely nagyrészt a híres rabbi saját folyóiratában, a Ben Chananjában megjelent cikkeket tartalmazza, e napokban hagyta el a sajtót. A felekezet beléletét tárgyaló eme cikkek mai napság is aktuális jelentőséggel bírnak. Különösen áll ez az 1858-ban a nevezett folyóiratban megjelent dolgozatról, mely: »Die Klage über Indifferentismus« címet viseli.

Folyton hangoztatják, — írja Löw — hogy a közöny vallásos dolgokban mindinkább tért hódít magának, hogy az nemcsak nagy városokban terjedt el, hanem kisebb helységekre is utat tört magának. A szünni nem akaró panasz nem ejti bámulatba azokat, kik elmúlt idők történetét ismerik.

Tudja a történész, hogy a panasz nem új, csak meg-megújul; évszázadokon át ugyanazon hang vonul végig. A vád egyes pontjai idő és körülmények szerint váltakoztak, a vád maga azonban folyvást az maradt. Az öregeknek, kik csak a régi idöket dicsöitik, Szeged bold. rabbija Landau Ezekiel prágai főrabbi panaszát juttatja emlékezetökbö, ki a gazdagok közönyét fájlalja a vallás terén, »mert a szentély rombadöltére nem is gondolnak már: Jaj nekünk, mennyire sülyedett korunk!«

Egy emberöltövel Landau előtt Rabbi Herschel Jakab Izrael még sötétebb színekkel ecseteli korának romlottságát; élesen kikel a hamis

proféta, Sabatai Zevi követöi ellen »Csel és ármány által mélyen megsebeznek bennünket«, így ír. Vádolja kortársait, kik közönyböl türik ez álpróféták garázdálkodását.

Eyhenschütz Jonathan, hamburgi rabbi sincs megelegetve korával. Szemére lobbantja az atyáknak, hogy gyermekeik héber oktatására nem fordítanak elég gondot. Nem a zsidók viszonyainak javulásában keresendő a kutfeje eme panaszoknak, sem ama mozgalomban, melyre az impulzust egyrészt Sabatai Zevi fellépése, másrészt Mendelssohn iskolája adta. Mert, ha az előző századok történetét figyelemmel kísérjük, úgy ismét ugyanez a panasz hangja tör magának utat felénk.

A XVII. században Rabbi Meir Schiff, R. Lipmann Heller, R. Koidenower Hirsch, Rabbi Lurja Salomo, mindmegannyian elégületlenek hitrokonaik magatartásával, vádolják koruk zsidóságának vallásos közönyét.

A XV. században Rabbi Alami Salomo fejezi ki elégületlenségét, egy századdal előbb Rabbi Jakab ben Ascher ajkairól lebben el a panasz. De nemcsak évszázadokon át, söt egy évezreden vonulnak végig a panasz accordjai.

Rabbi Móse Ben Majmun, Rabbi Abraham Ibn Ezra, Rabbi Bachya Ibn Bakuda, Rabbi Saadjah gaón, mindannyian kárhoztatják koruk közönyét.

Napjainkban — így folytatja Löw — sem akar szünni ama vád, noha nagy vívmányokkal léphetünk föl. Templomok építésére kiváló gondot fordítanak, a községek és iskolák alapítása körül táradoznak, jótékony-intézeteket léptetnek életbe, a szegényeken segitenek, az elhagyottak ügyén lenditenek, szent egyetek működnek áldásosan: indifferentismus jelei-e mindezek a jelenségek?

A zsidó tudomány és irodalom pártolóra és ápolóra akad. Nem szűnt meg a lelkesedés Izrael tanáért, fennen hirdeti ezt a Paduában fennálló rabbi-képezde. A boroszlói rabbi-szeminarium hire és tekintélye napról-napra nő.

Alapítványok létesülnek a zsidó tudomány művelésére. Nagy élénkség uralkodik a héber irodalom terén.

Uj meg uj munkákkal gyarapszik a zsidó tudomány. A közöny jele-e ez, az indifferentismus nyilvánulása-e?

Legyünk igazságosak a multtal szemben, de ne vonjuk meg az elismerést a jelentől. Gondoljuk meg, hogy az időnek is vannak követeléseir irányunkban, melyeknek eleget tennünk kell . . . . .

*

Több mint három évtized választ el bennünket azon időtől, melyben az említett cikk napvilágot látott.

Óriási, majdnem megfoghatatlan átalakuláson ment keresztül 31 év óta a zsidóság. — És nem hangzik-e azért még most, napjainkban is a panasz, hogy korunk fagyos közönyt mutat minden vallásos dolog iránt, hogy kihál a vallásos lelkesedés a keblekből? Sokan kicsinyelve a jelent, rég letűnt idők visszavárgatása után epednek s kétségbeesettnek találják a zsidóság jövőjét. S van-e ok erre?

A két táborra szakadt magyar zsidóság fegyverzaja áthangzik felekezeti életünkön. Eredménytelenül hangzik el az egyesülésre buzdító

szó, hasztalan utalunk közös célunkra és törekvésünkre.

De hát a közöny jele-e ez? Nem meleg érdeklődés nyilvánulása-e? Nem-e legerősebb bizonyítéka e küzdelem annak, hogy a zsidóságban nincs párt, mely előtt a felekezet ügye indifferens?

Csak az eszközök megválasztásában térnek el a felek, de mindannyiuknak törekvése, célja és óhaja a zsidóság fényét emelni, továbbfejlődését biztosítani. Az idő, mely be fogja hegeszteni a zsidóság testén ejtett sebet, meg fogja mutatni, mely eszközök választása volt szerencsésebb és jogosabb. Ha volt valamikor közöny, ugy ez az egyenjogositást követő néhány évben volt, mikor a jogegyenlőség csillogó fényétől elkapatva, a jogok új élvezetének muló mámorában a zsidóság egy töredéke a fényes vívmányok fejében hajlandóságot mutatott ősi tradícióját martalékul odadobni. . . . .

Hol mutatkozik napjainkban a panaszlott indifferentismus? — A zsidó jótékonyosság csapant-e meg talán? — Nyissák csak fel szemüket a sopánkodók és tekintsenek szét azon nagy zsidó intézményeken, melyek a meg nem gyöngült zsidó szellemnek köszönik létüket és virágzásukat. Szenteljének egy pillantást az ország legnagyobb zsidó községének költségvetésére s bizonynyal meg fognak győződni arról, hogy a főváros zsidóságából korántsem halt ki a joggal magasztalt zsidó jótékonyági szellem. Mintaszerű jótékony-intézetei az emberszeretet statisztikájában fényes rangot biztosítanak nekik...

Zsidó magyar művészek.

Szerkeszti: Feleki Sándor.

XI.

BARNAY LAJOS.

A kis pataknak száz meg száz akadály gördül útjába, míg hatalmas folyóvá válik. Majd kis göröngyök, majd nagy hegytömegek állják irányát, akasztják meg folyását s kényszerítik hosszú veszteglésre, tétlenségre. De végre is elsöpri útjából a göröngyöket, alávéja a sziklákat, s azután hatalmas folyóvá dagadva eléri célját: kilép a síkságra, frissíti, feléleszti a hervadó füveket, hajtja a malmokat, vagy még jobban erősödve, viszi hátán a töméntelen sok hajót, előmozdítja a jólétet, boldogságot. Csakhogy nem ott szülőföldjén árasztja a boldogságot, nem ott gyönyörködnek benne, hanem messze, messze, idegen földön. És ép így vagyunk a hazai művészekkel is. Itt fejlődik ki bennök a művészet csirája, itt szívják magukba a művészet iránt érzett rajongást, itt tanulnak buzdulni, lelkesedni, itt küzdik le az első akadályokat, s azután mikor tehetségök kifejlődött, messze, idegen országokban bámulják és élvezik művésztöket. Például hozhatjuk fel Munkácsyt, Liezen-Mayert,

Klein Miksát, Wagnerert, Horovitzot, Joachimot, Zichy Mihályt, Liszt Ferenczet, Bárkány Máriát, és a kinek mai tárczánkat szenteljük, Barnay Lajost, a világhírű színművészt, a „Berliner Theater“ megalapítóját és igazgatóját. Nem szemrehányáskép mondjuk ezeket a nagynevű művészekre, csak konstatáljuk mint sajátosságos jelenséget a művészi életben.

Igen sok, nem ő rajtuk muló körülmény játszik közbe, hogy ennyi sok jelesünk a külföldön működik s míg egy részt fájlaljuk, hogy nem mi élvezhetjük zsenialitásuk gyümölcseit, másrészt örvendünk azon, hogy a kik oly fényes diadalokat aratnak a külföldön, azok a mi hazánkiai.

Barnay Lajos életfolyásának kezdete olyan mint a tomboló, szilaj, vad forrásé. Szétzuz, elseper mindent a mi útjában áll, de irányát még sem változtatja meg. Mint gyermek-ifju sarokba dobja könyveit, elkeseríti maga ellen atyját, ki kezdetben rajongással csüngött rajta, ott hagyja a jólétet, kényelmet és megszökik egy kóborló szintársulattal: de azon erős elhatározásáról, hogy ő művész lesz, nem mond le. És ez az erős elhatározás párosulva az igazi zsenialitással, ezek tették Barnay Lajost a világ egyik legünnepeltebb, legbámultabb színművészevé.

Bizony, a kik egy félmillió forintot tudnak előteremteni, hogy új kórházukban minél több szegénysorsu beteget istápolhassanak, azoknak kebeléből nem veszhettek ki sem a zsidó áldozatkészség, sem a zsidó emberszeretet. Büszke hirdetője lesz ama palota a zsidó jótékonyának! . . . .

Nem lehet indifferentismussal vádolni ama községet, mely tizezreket nem kimél azon nemes cél elérésére, hogy a serdülő ifjuság ismerje felekezeti multját, tanulja szent nyelvét, tudja szentírása parancsait.

Büszkén utalhat a zsidóság a mindenütt fennálló chevra kadisa-egyletekre, melyek mindenütt fokozódó virágzásban vannak, és melyeknek áldásos működése annyi családot mentett meg a pusztulástól és nyomortól.

Hogy mindenütt nőegyletek alakulnak, indifferentismus jele-e?

A pesti mintaszerűen berendezett árvaház, hol az elhagyott gyermek valóban atyái támogatóra, nemes gondozóra talál; a siketnémák intézete, mely ama veszendő boldogtalanokat nemcsak az emberiségnek, de a zsidóságnak is visszahódítja: nem hivatott szószólói-e a zsidó jótékonyágnak?

A tisztos aggokról gondoskodó sinylők háza méltó tanuul csatlakozik a fentiekhez a zsidó jótékonyág élő bizonyosságaihoz. De minek is folytassuk?

Nézzünk másfelé. Hogy állunk iskoláinkkal? Minden jelentősebb község nagy áldozat-

tok árán tisztán felekezeti érdeklődésből saját iskolát tart fenn, melyeknek mintaszerűsége nem egyszer annyira elismert, hogy a keresztény intelligens szülők nagy számmal örömezzék oda küldik gyermekeiket. Tizenegy éve, hogy életbe lépett a sokak által annyira várva-várt szeminárium hazánk fővárosában, melyben a zsidó tudományt európai hírnevű tekintélyek száznál több buzgó ifjunak tanítják.

A budapestin kívül még 5 rabbiszeminárium és 11 zsidó tanító képző-intézet támadt Löw Lipót cikke óta, mik szintén nem a zsidók részvétlenségéről és vallásos közönyéről tesznek tanubizonyosságot.

Ugyancsak a zsidóság érdeklődését felekezeti ügyei iránt mutatja a legutóbb biztosabb alapra fektetett jesiva-intézmény, mely szintén nagy látogatottságnak örvend.

A zsidó tudomány terén is élénk munkásságot látunk, magas színvonalon álló héber évkönyvek és tudományos munkák adatnak ki. Három héber nyelvű politikai hetilap és egy egész sereg kiváló hetilap jelenik meg. Hogy jöhetne mindez létre, hogy állhatna mindez fenn, ha a héber irodalom pártolókra nem találna?

Noha sok a kívánni való még felekezeti ügyeinkben; azonban bizonyos, hogy az elért eredményekért elvitázhatatlan elismerés illeti meg korunk zsidóságát. Ama hang pedig, mely indifferentismussal vádolja korunkat nem új előttünk, azért hát ne mondd: »miért volt jobb a régi idő a mostaninál, mert nem bölcseségből kérdezed azt.« Helyesen mondja dicsőült Löw:

A fővárosban, 1842. év február 11-én látta meg Barnay Lajos először a napvilágot. Atyja, Barnay Ignác, a pesti izr. hitközségnek 1835-ik év óta nemcsak titkára, hanem lelke, mindene volt. Ő a tulajdonképeni megteremtője a pesti zsidó nagyhitközség mintaszerű szervezetének. Hazájáért lelkesülő, igazi magyar volt, ki inkább hasonlított egy táblabíróhoz, mint zsidó hitközségi titkárhoz. 1848-ban Szemere Bertalan miniszter oldala mellett titkár lett, és ezen fényes állást az elnyomatás sötét napjaiig viselte. Ekkor újból elfoglalta a — titkári állást a zsidó hitközségnél. Mikor az abszolutizmus alatt Haynau a pesti zsidóságra „rebellis“ magatartásuk miatt igen súlyos sarcot vetett, Barnay volt az, ki Haynaut felkereste s kieszközölte, hogy a hadisarcot lejobb szállította, ámbár az még hatalmas pénzüsszeget tett ki.

A kis Lajost, mint egyetlen gyermekét, gondos nevelésben akarta részesíteni, de csak az akaratnál maradt és minden igyekezet megtörött a fiu vadságán szilaj vásottságán fékezhetetlenségén. Könyvet tanulás végett sohasem vett kezébe, de azért a tanítónak kérdéseire mindig pompásan megfelelt. Az elemi iskolát otthagya, a gymnásiumba adta atyja. De innen csakhamar kitétek szürét, mert a benne hat éves

kora óta a színészet iránt nyilatkozó rajongó szeretet mindinkább fokozódott. Egész órákat és napokat azzal töltött, hogy eldekalmálja azt, a mit egyes színészekről a színházban hallott, vagy a mit olvasott. Atyja, aki valami tudósfiélet akart belőle faragni, teljes szigorát alkalmazta vele szemben, hogy tanulásra kényszerítse. De nem használt semmit. Inkább csavargott, kóborgott napokon át az utcákon és szerzett valahogy pénzt, hogy este a színházba mehessen, de tanulásról hallani sem akart. Mily rajongással csüngött a színészetben; mutatja ez az epizód is. Egy ízben Devrient, a nagynevű művész játszott a német színházban. Persze a fiatal Barnay is ott volt a nézők között. Este 11 óra felé hazasiet, felizgatva, felhevülve s nagy zajjal felkelti alvó szüleit, hogy nekik eldekalmálja Devrient szerepét, mert, mint mondá, addig nincs nyugta, míg azt szülei meg nem hallgatják.

Az öreg Barnay végre annyira megharagudott hogy gyűlölte őt és látni sem akarta. A tizennégy éves Lajosnak akadt egy pajtása, egy szegény szabóinas, aki szintén örülésig rajongott a színházért s ez igen hatott az ő lelkiületére. A mit a »kundsaftoktól« borralalót kapott, mikor a ruhákat haza vitte, s a

»A korszakok kapcsolatban állanak egymással | a ki tehát a jelent kárhoztatja, az pálczát tört
mint a láncszemek: a jelen a multból fejlődik; | a mult fölött is.«
D. Gy.

Mint gyászol a magyar zsidóság.

A magyar zsidóság — s ezt másképp nem is vártuk — szeretve szeretett királyunkat és a magyar hazát egyaránt ért szörnyü csapás alkalmából ép oly megható, mint impozáns módon adott kitejlesztés az uralkodó ház iránti ragaszkodásának, hazaszeretetének, öszinte, igaz fájdmánának. Nincs zsidó község, mely templomában össze ne gyűlt volna, hogy forró imát menessen a világ urához a drága elhunyt lelkiüdvéért, hön szeretett királyunk, királynénk és édes hazánk boldogságáért, és nincsen zsidó pap, ki a szószékről ne ecsetelte volna a roppant veszteséget, ki nem dicsőítette volna az elszólitott deli trónörököszt, az ifju bölcsét, nemzetek és népek büszkeségét, reményét. És ez helyén van így. A magyar zsidóság örömben és búban együttérez a nemzettel, együtt a legjobb királylyal. **150** zsidó községből vettünk eddig gyászjelentést, de bizonyára nagyon sok helyütt rendeztek gyász-isteniszteletet, miről tudomást nem nyertünk.

A következőkben adjuk a lefolyt héten hozzánk érkezett tudósításokat.

III.

Abauj-Szepsi. Ama megrázó gyászeset alkalmából, mely mindnyájunkat annyira lesujtott, hitközségünk is tartott gyászisteniszteletet. A f. hó 14-én végbement gyászünnepélyre a templom minden zuga megtelt közön-

pár krajczárnyi bérét mind a színházra költötte. Csak-hogy ő nappal dolgozott, míg Barnay Lajos ácsorgott és kóborgott egyik utcából a másikba, mert szülei elkeseredésükben nem törődtek vele semmit. Ez a jó pajtás, ez a szegény szabóinas: *Sonnenthal* Adolf a bécsi Burgszínház ünnepelt, világhírű művésze.

Hogy mennyire el volt fia ellen keseredve az öreg Barnay, mutatja azon körülmény, hogy mikor Grácban és Linczben már szép sikerrel működött s ezt hírül hozták neki, még szólni sem akart róla, mert meg volt győződve, hogy fiából nem lesz semmi. Leveleit, melyekkel gyakran kereste fel, felbontatlanul tépte szét. A hatvanas években mint kezdő színész egy társulattal játszott Pesten. Nemcsak, hogy meg nem nézte fia játékát, de tudni sem akart felőle. Csak a hetvenes évek kezdetén, mikor Barnay már babért babér után aratott, mikor nevét már ismerték mindenfelé, mint kiváló művészt s a hamburgi színház első hőségévé küzdötte fel magát, akkor végre az öreg Barnay meggondolta a dolgot, hogy fia még sem lehet már olyan vásott ingyenélő, mint gyermekkorában és felrándult Hamburgba, hogy fiával kibéküljön. A végleges kibékülés csak

séggel, melynek soraiban ott láttuk a politikai és közigazgatási hatóságok képviselőit is. Szónoklatot tartott *Beutum* Salamon ker. rabbi, könnyekig elérzékenyítvén a nagyszámu közönséget.

Albert-Irsa. Folyó hó 14-én ment végbe imaházunkban a dicsőült trónörökösünk gyászos elhunytá alkalmából tartott requiem. A templom zsufolásig megtelt az ünnepélyre özönlött közönséggel. Jelen volt a város hatósága és képviselő-testülete, a helyben állomásozó katonaság parancsnoksága, élén a századossal és több egyet előljárósága. A környékből is nagy közönség jelent meg; többek közt, a pilisi izr. hitközség küldöttsége, dr. *Spitzer* Ignác vezetése alatt, és a tápió-bicskei izr. hitközség küldöttsége dr. *Krausz* vezetése alatt. A kántor buszoltárainak elhangzása után *Büchler* Zsigmond kerületi rabbi tartott nagyszabásu, megható magyar gyászbeszédet. A beszéd után a kántor a szokásos „Él mólé rachamim“ imát énekelte és ezzel a gyászünnepély véget ért.

Csongrád. A helybeli izr. hitközség bold. trónörökösünk, Rudolf főherczeg lelki üdvéért a helybeli, egészen feketébe bevont és teljesen kivilágított izr. templomban f. hó 14-én d. u. 4 órakor, a városi előljáróság, szolgabíróság, a diszgyenyruhában megjelent kir. pénzügyőrség és kir. csendőrség, a polgári és elemi iskolai tan-testület és rendkívül nagyszámu közönség jelenlétében gyász-isteniszteletet tartott, melyen *Büchler* Márton főrabbi szivreható, tartalomdus gyászbeszéde fonalán azon súlyos csapást ecsetelte, mely első sorban a magyar hazát érte.

1876-ban, az öreg Barnay halála előtt két évvel történt meg, de erről más helyen.

Tehát, mint említettük, a Barnay Lajos az elemi iskolai tudományok után abbahagyta a tanulást és nem is járt soha többé iskolába. Szabad, vad természete nem türte az iskola padjaihoz való lelánczolatást, szelleme nem bírta bevenni a sablonszerű tanítást. Mikor az utczákon csavaroghatott, este pedig a színházban gyönyörködhetett a nagy művészek alkotásaiban, akkor érezte magát boldognak. Es e mellett mégis többet tudott, mint a kik az iskola padjait koptatták. Jártában-keltében majd itt, majd ott hallott valamit s ezt élénk szelleme mindjárt felfogta, megértette.

Tizenhat éves korában a gyermek-ifjut magas állásban találjuk: a harmadik emeletre hordotta a téglákat a dohány-utczai zsidó templom építésénél. Szóval beállott kőmivesinasnak. De ennél a mesterségnél sem maradt sokáig. A helyett hogy dolgozott volna elszavalta az álmélkodó tót napszamosoknak Schiller „Räuber“-jeiből a főbb szerepeket, és így azokat feltartotta a munkában. A pallér látva, hogy a furcsa inással nem boldogul, kiadta neki az utlevelet.

Végre megunva a semmittevő életet, és mert

Végül *Lichtenstein* kántor gyászdalokat énekelt. A gyászszertartás ideje alatt valamennyi üzlet zárva volt.

Dárda. A dárдай izr. hitközség által rendezett gyászünnepély f. hó 14-én tartatott meg az egészen feketével bevont templomban. Részt vettek: az összes közgazgatási és egyéb hatóságok testületileg, s a polgárság nagy része, felekezeti különbség nélkül, Dr. *Spitzer* Sámuel, az Eszékéről meghívott főrabbi szivreható gyászbeszédet tartott és *Groszkopf* főkántor néhány gyászdalt adott elő.

Halas. A helybeli orth. izr. hitközség f. hó 12-én tartotta Rudolf trónörökös emlékére rendezett gyászisteniszteletét. A közönség rendkívül nagy számban vett részt a gyászünnepélyen, s a város értelmisége teljes számban megjelent. *Krausz* rabbi szépen sikerült gyászbeszédben fejezte ki mindnyájunk mélyen érzett, őszinte fájdalmát, s az országos gyászban való részvétét.

Héthárs. A héthársi izr. hitközség f. hó 10-én Rudolf trónörökös megrendítő halála alkalmából gyászisteniszteletet tartott, melynél a hitközségnek majdnem minden egyes tagja jelen volt. Az isteniszteletet *Birnbaum* A. B. helybeli kántor egy zsoltár eléneklésével kezdte meg, azután *Margita* Mózes ker. főrabbi szivhez szóló, hatásos beszédben emlékezett meg a szomorú eseményről, mely a hiveket ez alkalommal egybegyűjté. A szónok átgondolt beszédében a hitközségi tagokat arra serkenté, hogy az elhunyt trónörökös emlékére egy kulturális célú egyletet alakítsanak. A megpendített eszme élénk viszhangra talált s pár nap alatt meg is alakult az „Izr. olvasó és önképző egylet.“

Högyész. Lélekemelő gyászünnepély folyt le Rudolf trónörökös emlékére a högyézi izr. imaházban, melyre nagyszámu közönség gyűlt egybe. Ott volt az

értelmiség tulnyomó része, valláskülönbség nélkül. *Goitein* E. M. rabbi tartotta a magvas, megható részletekben bővelkedő gyászbeszédet, melynek befejező szavaiban elrendelte, hogy a templomban 30 napig égjen halotti mécs az elhunytért; aztán rövid gyászimával fejezte be az ünnepélyt.

Jászberény. A jászberényi izr. hitközség is lerótta a kegyelet adóját Rudolf trónörökös halála alkalmából. E hó 14-én délelőtt 11 órakor gyászisteniszteletet tartott, melyen az izr. hitközség összes tagjain kívül megjelentek: a városi hatóság, kir. járásbiróság, szolgabiróság, adóhivatal, a főgymnasium igazgatója és tanári testülete stb. A gazdagon kivilágított templom falai fekete posztóval voltak borítva. Az istenisztelet azzal kezdődött, hogy a kántor egy a gyász-istenisztelethez alkalmas zsoltárszakaszt énekelt, azután *Büchler* Áron rabbi a nyitott frigyszekrény elől héber imát mondott, majd megható, szépen kidolgozott magyar gyászbeszédet tartott. Végül a kántor az „Él mólé rachamim“ imát adta elő.

Kapolcs. Folyó hó 14-én d. u. 2 órakor a helybeli izr. templomban gyászünnepély tartatott az elhunyt trónörökösért. A templom fekete posztóval és fátyollal volt bevonva s azt a rendkívül nagy számban megjelent gyászoló közönség az utolsó talpalatnyi helyig megtöltötte. *Weisz* M. rabbi nagyon szép és mélyen megható magyar gyászbeszédet mondott.

Makó. Hitközségünk folyó hó 7-én szentelt nagyszabásu gyász-isteniszteletet az elhunyt trónörökös emlékének. Az imaház minden zugát szorongásig megtöltötte a város közönsége. A gyászszertartáson megjelentek a hatóságok képviselői, u. m. megyei tisztviselők: a főispán és alispán; a város tiszti kara, a polgármesterrel; a já-

egy vándorszínészársulattal találkozott, ahhoz szegődött inasnak és hátat fordított a fővárosnak. 1860-ban Trautenauban (Csehország) lépett fel először, de bizony nem valami nagy sikerrel. Tehetsége még akkor nem forrott ki egészen. Ezután egy egész sereg vidéki színpadon szerepelt, de már nagyobb hatással. Végre 1861-ben, 19 éves korában újra Pestre került, s a német színházban való fellépésével egy csapással meghódította a közönséget és sajtót, úgy hogy azonnal alkalmazták is. Egy évvel később a gráci színháznál debütiroz nagy sikerrel, 63-ban a mainziakat ragadja el játékával és ugyanazon évben nagy hatással szerepel a bécsi Hofburgtheaterben.

Ekkor már Barnay művész volt a szó szoros értelmében. Tehetsége, egyénisége, alkotó képessége mind jobban kidomborodtak. Remek játékával ragadta, a nézőt, felkeltette benne az érzelmeket. E mellett minden egyes alkotása önálló volt, ment minden utánzástól. Szerepeinek mindegyikében nemcsak a jeles művészt csodálták, hanem a nagyszerű psychologust is, ki behatol az emberi lélek legmélyére, ismeri annak minden titkát, erejét és gyöngeségét. Az emberi természetnek hosszú és gondos megfigyelésére mutat minden egyes szerepe. Például »Lear király-

nál« az agg uralkodónak fokról-fokra való elmebeli hanyatlását, a megőrülést, oly remekül mutatja be Barnay, hogy bátran állithatjuk, hogy ebben, és még sok más szerepében, felülmulhatatlan. Nem csodálható, ha a művész a közönséget valósággal elragadta. Nincsen oly neme a színpadi óvációnak, melylyel a nagy tragódiát el ne halmozták volna.

1864-ben a művészt Prágában találjuk, hol óriási sikerrel vendégszerepelt. Még ugyanazon évben szerződött a prágai színházhoz, de lelke innen is elvonzotta. Be akarta mutatni művészetét az egész művelt világnak. 65-ben Mainzban működik, 67-ben pedig a lipcsei »Stadtheater«-hez szerződik. 6-ban Weimarban a »Hoftheater«-nél találjuk. 1870—75-ig a Majna melletti Frankfurtban a »Stadtheater« tagja, 75-ben Hamburgba szerződik a »Stadtheater«-hez, hol mint igazgató 1880-ig maradt. Ekkor már Barnay a színművészet egyik elismert jelese volt, kinek minden egyes fellépése egy-egy nagyszerű diadalt jelentett. A hírlapok nem is kritikát irtak játéka fölött, hanem valóságos magasztaló himnuszokat, a közönségnek pedig mindenütt kedvence lön, kitől megválni nem akartak.

Mint ünnepelt művész, ki babért babér után

rásbiróság, az adófelügyelőség, s egyéb hivatalok tagjai, főnökeik vezetése alatt. A requiem a kántor és a templomi énekkar által szabatosan előadott gyászénekekkel vette kezdetét. Ezeknek elhangzása után *Fischer A. E.* főrabbi lépett a frigszekrény elé, hogy édes anyanyelvünkön, szívet megindító, magasan szárnyaló imában könnyörgőn örök üdvösséget az elhalt trónörökös lelke számára. Majd ismét gyászének, s végül az uri dalárda megható gyászdalai következtek. Ez utóbbi egyesület nagyobb részt keresztény tagokból áll.

Mátészalka. Hitközségünk is leróta az e hó 17-én tartott gyászistenisztelettel a kegyelet adóját a fejedelmi halott, Rudolf trónörökös iránt. Az isteniszteleten szalkai *Schwarcz* Jakab hitközségi elnökön kívül az egész előljáróság, mondhatni az egész hitközség rend- rang- és nemkülönbség nélkül, az izr. iskola növendékei tanítóik vezetése alatt, a vidéki izr. intelligencia, a járásbiróság, csendőrség, városi hatóság, a helybeli róm. kath. és református papok és mindkét felekezet híveinek nagy tömege vettek részt. A templom fekete gyászszal volt díszítve. Az istenisztelet a minchával kezdődött, mely után *Berliner* kántor „Él mólé ráchámim“-ot énekelt, s ezután *Grünbaum* Manasse rabbi kiindulva ezen alapigéből: »Gyászban van a király, a fejedelen, buba öltözött és a nép megdöbbenve áll« oly nagy hatású magyar szónoklatot tartott, hogy mindenkit könnyekig megindított. A beszéd után szivreható könnyörgést mondott a királyi családért. A gyászszerartást az »Ima a királyi családért« fejezte be.

Nagy-Atád. A ország mély gyászában való őszinte részvételnek városunk zsidó hitközsége is kifejezést adott. A f. hó 12-én végbement ünnepélyes gyászisteniszteleten a teljesen gyászba borított templomban nagy közönség

jelent meg, melynek soraiban ott voltak az összes hatóságok képviselői, valamint a tisztikar is, és pedig ez utóbbi testületileg. *Popper* kántor mondott gyászimát, melyet dr. *Steinherz* Jakab rabbinak magas szárnyalású, melegen előadott gyászbeszéde követett. Az ünnepélyt a halottakért mondani szokott ima zárta be.

Nagyvárad. Az elhunyt Rudolf trónörökösért f. hó 10-én délelőtt a n.-váradai zsidó kongressusi hitközség a Czion-templomban fényes gyászisteniszteletet tartott. A szép templomot ez alkalommal előkelő közönség töltötte meg. A hitközség meghívása folytán ott voltak: *Kuttig* altábornagy, *Petrovits* tábornok, *Wolf*, *Bakonyi*, *Fischer* ezredesek, *Fürdők*, *Iwinger* alezredesek, s a hadsereg és honvédség összes tisztikara teljes díszben. Továbbá *Sal* polgármester, *Beöthy* alispán, *Gyalokay* törvényszéki elnök, *Königswarter* báró, *Szabó József*, *Adler* kir. kereskedelmi tanácsos, hitközségi elnök stb. Az istenisztelet nagyobb részét *Lewin* főkántor éneke töltte be, gyönyörű, erőteljes s iskolázott hangon előadott énekeivel. Ezután következett a gyermekénekkar előadása, melyet *Rosenthal* második kántor vezetett ügyesen. *Schnekenendorf* rabbi szivreható imája után a himnusz eléneklésével ért véget az istenisztelet.

Nyirbátor. A nyirbátori izr. hitközség f. hó 13-án d. e. 11 órakor *Rezső* trónörökös gyászos kimulta alkalomából gyász isteniszteletet rendezett, melynek fénypontját főtiszt. *Rosenberg* Herman rabbi szivreható, remek gyászbeszéde eképezte. A szónoklat után az „Él mólé ráchámim“ előadása következett, utána pedig gyászének. A templom ez alkalommal gyászdiszt öltött és zsufolásig megtelt, a vallásfelekezeti különbség nélkül megjelent díszes közönséggel.

Ó-Kanizsa. Folyó hó 14-dikén délelőtt 11 órakor

arat, így jött Budapestre 1876-ban, hová a Concordia jótékony egylet hívta meg, hogy a pénztára javára rendezett előadáson részt vegyen. A színház zsufolva volt s az öreg 70 éves Barnay szintén ott ült a nézők között, hogy meggyőződjék, vajjon csakugyan az ő fia az, amaz egykori vásott, rossz fiu, a kinek a nevét az egész művelt világon ünneplik. Barnay szerepében, mint mindig, akkor is remekelt. Előadás után a nagy művész tisztelői bankettet rendeztek s ezen részt vett a művész ősz atyja is. Az első fogásnál fölemelkedett s reszkető hangon a következőket mondá: »Bocsánatot kérek a tisztelt társaságtól, hogy itt mindnyájuk előtt meghajlok fiam előtt, kit eddig félreismertem«. És az atya térdet hajtott fia előtt, mi az egész társaságra leirhatatlan hatást gyakorolt. Alig volt, ki parancsolni tudott volna könnyeinek.

A művész reszkető hangon így válaszolt atyja hódolására: »Életemben már sok fényes babért arattam, de a legfényesebb diadalom mégis ez, midőn szeretett atyám, kit minden utamon vezérlő csillag gyanánt tekintettem, elismeri, hogy fia mégsem olyan semmit érő, mint eddig hitte. Ezután vágyodtam, ezután epedve sovárogtam, hála a mindenható Isten-

nek, hogy ezt elértem.« Két évre reá, 1878. május 27-én az öreg Barnay meghalt.

1881-ben és 1883-ban a meiningeniekkal Londonban vendégzerepelt. A hidegvérű angolok egészen föllekesek a nagy művész játékánál. A »Times« »Daily Telegraph« »St. James Gazette« kritikáinak minden sora, egy-egy Barnayra halmozott magasztalás. Ugyancsak 1883-ban roppant hatással vendégzerepelt New-Yorkban. 1884-ben Berlinben találjuk, hol egyik megalapítója lett a »Deutsches Theater«-nek. 1884-ben kilépett az intézet kötelékéből, daczára az elért fényes diadaloknak, és egy néhány évre terjedő művészi körutat tett, fellépve Európa legjelesebb színpadjain. Ezen utja valóságos diadalut volt.

1884-ben Boroszlóban, Berlinben, Drezdában vendégzerepel. 1885-ben Amsterdamban, Freiburgban, egy évvel később Szt.-Pétervárott, Odessában, Frankfurton, Königsbergben; 1887-ben újból Boroszlóban és Budapestén február havában »Hamlet«, »Othello« és »Lear király« czímszerepében látjuk. Ezen művészi körutjában osztatlan dicséret és elismerés követte, úgy a közönség valamint a kritika részéről.

a helybeli izr. hitközség gyász-isteniszteletet tartott az elhalt trónörökös emlékére. A templom gyászzsal volt diszitve, s alig volt képes befogadni a nagyszámu közönséget. Jelen volt a városi hatóság testületileg, a különféle hitfelekezetek több tagja; a lelkészek s az összes intelligencia. Az ünnepély fénypontját képezte azon hazafias szellemű, érzelemteljes gyászbeszéd, melyet Dr. *Flesch* Ármin rabbi mondott s a közönség feszült figyelemmel hallgatott végig. Az „Él mólé rachamim“ eléneklése fejezte be a gyászünnepélyt.

Sepsi-Szt.-György. Folyó hó 17. d. u. a sepsi-szt.-györgyi izr. hitközség gyászistentiszteletet tartott Rudolf trónörökös emlékére a feketével bevont és fényesen kivilágított templomban. Jelenvoltak az összes hitközségi tagok, *Kupferstein* József hitk. elnök vezetése alatt, s még a vidékről is sokan jelentek meg. *Rosengarten* József kórus kíséretével zsoltárokat és az „Él mólé rachamim“-ot nagyon ügyesen énekelte. *Aramy* Izor m. k. adófelügyelő számtiszt, mint az iskolának gondnoka, szivreható gyászbeszédet tartott. Részt vettek az ünnepélyen a város polgárai rang és felekezeti különbség nélkül. Ott láttuk a polgármestert, szolgabírókat stb.

Siófok. A siófoki izr. hitközség f. hó 10-én délután 4 órakor impozáns módon fejezte ki fájalmát a hazát és a királyi házat ért veszteség felett. Az iskolás gyermektől kezdve a beteges aggig, felekezeti különbség nélkül megtöltötte a közönség a templomot, melynek minden része, minden gyertyaszála gyászfátyollal volt bevonva. Az isteni tisztelet pontjai voltak: 1. A 119. zsoltárból a Rudolf név betűinek versei. 2. „Ha az Isten kedvesinket . . .“ 3. Gyászbeszéd, tartotta Dr. *Elsasz* Bernát a budapesti rabbi képző-intézet növendéke, és 4.

A többi szerepek, melyekben Barnay egész zseniálisát tündökölni láttuk, ezek: Uriel Acosta, Holofernes, Tell, Egmont, Essex, Waldemar gróf, Antonius.

Az elmúlt év szeptember 16-án Berlinben nagy ünnepélyességek között nyílt meg a »Berliner Theater«, vagy a hogy másképp nevezik a »Barnay színház«. És joggal nevezik így. Mert, nemcsak hogy Barnay az igazgatója eme nagybecsű intézménynek, de az ő agyában is született meg először az eszme, hogy a német nép számára színházat kell építeni és ennek akarta összes erejét, művészetét áldozni. Felakarta emelni a népet a művészet magaslatára. Hogy menyit fáradozott, akadály és küzdelem jutott Barnaynak osztályrészülnig az ige testté vált, azt leírni alig lehet. Az építés, a színház rendezése, a társulat szervezése s mindeme fáradozások Barnayra nehezültek s ő megfelelt mindennek derekasan, kitartással s most ott díszlik a régi »Walhalla-Theater« helyén a gyönyörű Barnay színház, hirdelve azt, hogy nemcsak zseniális művész, hanem vasakaratu, kitartó férfi is. Ezen színháznak, melyet most sajátjának nevez, szenteli művészi erejét. Hozzája csatlakoztak Németország legelső művészei és művésznői mint *Kaim* József, *Haase* Frigyes, *Niemann* Hedvig, *Ziegler*

Mincha. A fiatal, nagyreményű szónok megrendítő szavakban ecsetelte, mit vesztett a haza, de különösen a hazai zsidóság elhalt trónörökösében. A helybeli előjáróság teljes számban és az önk. tüzoltó-egylet teljes diszben vett részt az ünnepélyen.

Somogy-Csurgó. E hó 13-án délutáni 3 órakor az elhunyt trónörökösért hitközségünk emlékezetes gyász-isteniszteletet tartott. A közönség a templom minden zugát megtölté, s áhitattal haligatá a kar gyászdalait. Majd *Fischer* Dávid kántor szépen előadott zsoltár-énekei következtek, ezután pedig Dr. *Schreiner* Márton rabbi lépett a feketével bevont emelvényre és az „Él mólé rachamim“ után szépen előadott, magas szárnyalású beszédben emelte ki az elhunyt királyfinak kiváló tulajdonait. Végezetül áldást mondott a magas elhunyt emlékére és a királyi családra. A kar által előadott 16-ik zsoltár, *Rauch* Lipót orgonista közreműködése mellett, fejezte be a megható ünnepélyt.

Szeghalom. Nagyszámu, válogatott közönség jelenlétében tartatott meg f. hó 13-án gyászba vont templomukban az ő cs. és kir. Fensége, Rudolf trónörökös emlékére rendezett gyászistentiszteletet. Számos notabilitás emelte megjelenésével az ünnepély fényét. Bevezetésül néhány zsoltárt énekelt el az ájtatos közönség, azután *Landesberg* Lipót ker. rabbi tartott megható részletekben bővelkedő, magyar gyászbeszédet, végül pedig szép gyászima mondatott el, melyet ezt alkalomra irt a nevezett rabbi. Egyszermind ugyanő elrendelte, hogy ezen gyászima az egész gyászévből hetenként egyszer mondassék el a feledhetlen halott emlékére.

Szirák. A sziráki izr. hitközség f. hó 10-én *Rotenstein* Lajos hitk. elnök és *Simon* Adolf ker. elnök

Klára stb. Az új színház a berlini közönségnek már is kedvence lőn. Nemcsak a nép, hanem legelőkelőbbje is naponként zsufolásig megtöltik a fényes csarnokot.

De ha Barnay mint fenomenális művész nem is szerzett volna magának halhatatlan nevet, megszerzte volna azt mint Németország, de talán egész Európa egyik leghatalmasabb egyesületének megalapítója. Ez a »Genossenschaft deutscher Bühnengehöriger«. Sok, sok fáradozás gyümölcse e kiváló intézmény, mely Németország elaggott színészeinek, kivétel nélkül, segélyezést és megélhetést nyújt késő napjaikra. Kivétel nélkül, mondhatjuk. Mert a hatalmas intézmény fölött, melynek élén most is Barnay áll, és mely több millió forinttal rendelkezik, alig panaszkodhatik a német színészek közül valaki, hogy kérését visszautasították volna. Valóban büszkék lehetünk rá, hogy egy magyar embernek jutott feladat, e magas és maga nemében páratlan egyesületet megalapítani s annak élén állani.

Ennyi nagyszerűt és dicsőt alkotott, ennyi babért és diadalt aratott a férfi, ki csak most áll élte delén s így reméljük, hogy a magyar névnek a külföldön még sokáig fog becsületet és elismerést szerezni.

kezdemenyezéséből az izr. imaházban Rudolf ö cs. és kir. fenségének lelkiüdvéért gyászisteniszteletet tartott, mely a 90-dik zsoltár eléneklésével vette kezdetét. Ezután t. *Hirtenstein* rabbihelyettes lépett a szószékre és megható gyászbeszédet mondott, végül magyar ima az uralkodóházért és az „Él mólé ráchámim“ következett. A templom zsufolásig megtelt hallgatósággal. Jelen voltak: a járásbiróság hivatalnokai teljes számban, az adóhivatal minden tisztje, a csendőrcsapat, a pénzügyőri szakasz stb.

Szilas-Balhás. A helybeli izr. hitközség Rudolf trónörökös ö fensége emlékére f. hó 12-én tartott ünnepélyes s megható gyászisteniszteletet. A templom ez alkalommal gyászdiszt öltött s zsufolásig megtelt gyászoló közönséggel. Miután *Friedländer* Lajos kántor a 16. zsoltárt meghatóan elénekelte, *Klein* Albert ker. rabbi tartott megragadó magyar gyászbeszédet, melyben megindító szavakkal ecsetelte a nagy veszteséget, mely a felséges királyi házat s az egész hazát érte. Annak végén a boldogult trónörökös lelkét az Örökkévaló oltalmába ajánlotta s Isten áldását kérte a királyi családra és a nemzetre. A hatásos szónoklat után a kántor az »Él mólé ráchámim« imát mondta el. A gyászszertartás alatt az üzletek zárva maradtak.

Szolnok. A szolnoki izr. hitközség február hó 11-én délelőtt rendezett gyász-isteniszteletet az elhunyt Rudolf trónörökös lelki üdvéért. Az e célra gyászdekorációval gazdagon ellátott templom zsufolásig megtelt közönséggel, melynek soraiban a megyei és városi hatóságok és a keresztény intelligencia nagy része is képviselve volt. — A gyászlepellet bevont frigyláda előtt az énekkar *Horovitz* S. hitközségi kántor vezetése mellett elénekelte a „Ha az Isten kedveseinket“ kezdetű gyászdalt. Ennek elhangzása után a templom karzatán elhelyezett polgári dalárda énekelt egy gyászdalt, melynek utolsó accordjai közben lépett a fekete posztóval bevont szószékre *Friedlüber* Ignác rabbi és formailag s tartalmilag egyaránt sikerült beszédet mondott, mely a hallgatóságra oly mély hatást gyakorolt, hogy számos hallgató szemében a meghatottság könnyei csillogtak. A nagyhatású gyászbeszéd után a kántor az „Él mólé rachámim“-ot reczitálta, záradékkul pedig a polgári dalárda igen szép gyászdalt énekelt.

Tokaj. Városunk izr. hitközsége f. hó 13-án az elhunyt Rudolf trónörökös lelkiüdvéért megható gyászisteniszteletet rendezett. Ez alkalommal, *Schück* Dávid rabbi élénken ecsetelte a rendkívüli veszteséget, és viaszért fohászzkodott az Egek Urához — a mélyen sujtott apa — a szeretett király, valamint felséges királynéknak és a fenséges özvegy számára. Az alkalmi beszéd végeztével, a gyászünnepele befeljezéséül, a kántor valóban megindítóan előimádkozta az „Él mólé ráchámim“ szivhez szóló imát. A közönség mélyen meghatva távozott. A hitközség továbbá küldöttségileg is képviseltette magát a többi felekezetenél ugyanakkor tartott isteniszteleten.

Torna. A tornai izr. orth. hitközség a nagy halott lelki üdvéért e hó 17-én requiemet tartott, melyen *Steinberger* J. rabbi eszmékben gazdag, gyönyörű beszéde

tartott, kiemelve az elhunytak kiváló szellemi tulajdonait.

Trencsén. Trencsénből jött tudósítás szerint Rezső trónörökös elhunyt alkalmából rendezett istenisztelet impozáns módon ment végbe. A templom egészen megtelt zsidó s keresztény ajtatoskodókkal. *Ländler* főkántor a karral két zsoltárt adott elő, azután „Ha az Isten kedveseinket“ templomi ének következett. Az ünnepély fénypontját Dr. *Diamant* Mór lendületes, eszmékben gazdag szónoklata képezte, melyet mélyen meghatva hallgatótt a nagy számban megjelent keresztény intelligencia. Ott volt a megyei tisztikar, a városi hatóság, a közös hadsereg s honvédség tisztjei, és a középiskolai tanárok. A nagyhatású beszéd végeztével nagy ovációkban részesítette a szónokot a keresztény s zsidó közönség egyaránt.

Stöcker bukása.

A németországi antiszemita főkolomposának feje fölött is megkondu a lélekharang. Ugy látszik, hogy most már azok a körök is végkép elejtik, a melyeknek mindig elkényeztetett kedvence volt és a melyek sok olyan viselt dolgára hunytak szemet, miktől a jobbérzésű ember undorral fordul el. A „Pester Lloyd“ berlini tudósítója a »kis játékaik eljátszott« agitator felől február 18-áról a következőket jelenti:

„Stöckert ezuttal csakugyan komoly s nehéz vihar fenyegeti. Az *udvari prédikátort* mindenesetre elhordja a szél, de vele alkalmásint az *agitator* is eltűnik a nyilvánosság szinteréről. Stöcker ur nagyon, nagyon alkalmatlanná vált. Fölötte magasállású személyiségekhez oly módon kezdett dörgölgödni, a mely nemcsak ezeknek a személyiségeknek nem volt inyükre, hanem magánál a birodalmi kancellárnál is visszatetszést keltett. A jeles férfi alaposan tévedt tárgy- és emberismeretében. Ugy látszik, abban a meggyőződésben volt, hogy a fiatal császárnak oly pártfogóra akadt, a ki nemcsak sokat el fog neki nézni, hanem még nevét is át fogja engedni egy ostoba és boszantó izgatás sikeres folytatására. Ez a spekuláció, ha egyébről nem, mindenesetre oly feltűnő tapintatlanságról tanuskodik, hogy már ez okból megérdemelte a legkiméletlenebb és legdurvább pellengérré állítást. Merőben közömbös, mily alakban sujt le a boszuló végzet Stöckerre. Hogy megtartja-e névleg udvari lelkészi hivatalát, vagy sem, hogy csak az udvarmesteri hivatal, vagy pedig az evangélikus egyházi főtanács is törvényt fog-e ülni fölötte, mindez nem jön tekintetbe szemben azzal a döntő fontosságú ténynyel, hogy a sokat emlegetett férfi *szerepének utolsó jelenetét is eljátszotta*. A képviselőházban ma azt beszéltek, hogy a császár határozottan kinyilatkozta, hogy az udvari lelkészi és a politikai agitatori állás összeférhetlen s a kettő között okvetlenül választani kell. Már emlegetik is. *Dryander* lelkész, kinek szónoklatát nemrég élvezettel hallgatta a császári pár, és ki ismételve hivatalos volt a császár asztalához, Stöcker

lelkési állásának utódjaként*) . . . A miatt joggal lehet keserves szemrehányásokat tenni, hogy az az esemény, melynek már évekkel ezelőtt meg kellett volna történnie, t. i. Stöcker eltávolítása, csak most következett be. De hát itt is áll az: »Jobb későn, mint soha.« És ha az a kö, a melyben most Stöcker megbotlott, korántsem oly otromba és visszataszító, mint előéletének egyéb kövei, a melyeken könnyedén átszökdecselt, ugy ez csakis a jelen politikai rendszert jellemzi . . . Stöcker működése valószínűleg rákfene volt Németország nyilvános életében és csak jótékony és üdvös dolognak tekinthető, hogy ez a betegség gyógyíttatik, bármi legyen is közvetlenül oka a közbelépésnek. A ki ismeri Stöckert, tudja, hogy semmibe sem mer fogni a saját szakállára. És épen az a legellen-szenvesebb ennél az embernél, hogy korlátlan önállóság színe alatt mindig az áramlattal uszott. Ha az partra sodorja, őrizkedni fog attól, hogy megint betegye lábát a vízbe. Egyébiránt Stöckernek nincs is több mondani-valója a világnak. Nyilvános előadásai egyre unalmasab-bak, s egyre csekélyebb számu közönség hallgatja azokat, mióta a zsidóhecsczek piszkos üzletét brutális »elv-társ«-ak kerítették mosdatlan s durva kezeikbe.«

*) Tegnap berlini táviratok szerint már meg is történt.

A szerk.

TÁRCSA.

A HÁZALÓ ÉS FIA.

EREDETI BESZÉLY.

Az »Egyenlőség« számára írta: *Viola Miksa.*

(Folytatás).

(1)

Harmincz év óta folytatta ezt az életet. Harmincz év óta járt faluról-falura, télen fázva, nyáron izzadva. Ez az életmód barázdákat vont arczán, meg-öszíté és meggörbíté hátát. És mégis boldog volt. Mert hisz Károlyért, fiáért éhezett és fázott, fiáért czipelte görnyedve a nehéz zsákot, fiáért türt gúnyt és bántalmazást. Az a gondolat, hogy ez a nyomoruságos élet lehetővé teszi fiának a társaságban való magasabbra emelkedést, s hogy fia nem lesz kénytelen életét oly sanyaruan tengetni, mint ő: meg-aczélozta szívét és karjait, elfeledtetett vele minden bajt és kellemetlenséget. De a tankönyvek és a beiratási díjak roppant összegeket pusztítottak el; és így, noha fillért fillérre rakott, mégsem adhatott többet Károlynak száz forintnál, mikor ez tanulmányai folytatása végett a fővárosba utazott.

Száz forinttal zsebében érkezett Károly Bécsbe. Szentül hitte, hogy ebből az összegből jó sokáig éldelegélhet. De mihamar kiábrándult. Beiratkozott, kifizette a kis szobáskáért járó lakbért, megvette a szükséges tankönyveket és egy új kabátot; mire arra a szomorú tapasztalatra jutott, hogy pénze elfogyott.

Kereset után kellett hát néznie. Hosszas fáradozás után sikerült nevelői állomást szereznie, tíz forint havi fizetéssel. Ez az összeg és az a néhány forint, melyet olykor-olykor küldhetett atyja, nemcsak fen-tartására kellett hogy elegendő legyen, hanem a te-temes vizsgadíjakra is.

Már hat év óta volt az egyetemen. Éhezett és fázott, fáradt és kiálódott, de azért a vizsgákat egy-től-egyig rendesen letette. Egy hét választotta el az utolsó szigorlattól, melynek kiállása után az összes gyógytudományok tudorává fogják avatni. Egy heti ideje volt még, hogy a vizsgadíjra való pénzt besze-rezhesse, és hogy valakitől egy tisztességes öltözetru-hát kölcsönözhesse. És ha senki sem könyörülne rajta, akkor, nos, akkor a szigorlatból semmi sem lesz.

E pillanatban épen szegény ebédjét költötte el. Az ebéd sajtból és kenyérből állott, s vajmi rövid idő alatt véget ért. Ekkor egy könyvet vett le a polczról, lapozgatott benne; majd ugyanigy tett egy másik, harmadik és negyedik könyvvel, s végre az utolsót oly hevesen dobta az asztalra, hogy ez erő-sen megingott.

— Szemgyógyászat, törvényszéki orvostan, min-dent jól tudok, — mormolá maga elé — kitüntetéssel tenném le a szigorlatot és nem mehetek oda, mert nincs vizsgadíjra pénzem. Csak ez egyszer segítene rajtam valaki! Minden hasztalan! Egy hét óta fut-kosok ide-oda. Lábam kisebesedett, minden ajtón ko-pogtattam és ha a lelkeket kötöttem volna is le érte, nem akadt senki, aki kisegítsen a szükségből.

Kétségbeesve roskadt a szalmaszékre s hosszan mereven nézett maga elé. Majd utóbb mintha aty-jára, vagy valami más szeretett lényre gondolt volna, az öröm sugára villant át egy pillanatra bubánatos arczán. Aztán lehajtotta fejét és kezeibe temeté ha-lovány arczát . . .

Mintegy fél óráig üldögélt így, aztán fölkel-t és megtörülte könyáztatta arczát. Majd rendbehozván kopott öltözetét, lement az utcára. Félórai ut után belépett egy kisebbszerű bérház megviselt kapuján. Felsietett a harmadik emeletre és kopogtatott egy ajtón. Halk, alig hallható „szabad“ hangzott felé, mire benyitott s belépett a szegényes szobáskába, melyben csak egy öreg asszony volt, a ki burgonya-hámozással volt elfoglalva. A mint Wallfeldet meg-pillantá, letette öléből a burgonyával telt kosarat, rendbehozta kötényét s néhány lépéssel eléje ment a vendégnek.

— Isten hozta, Wallfeld ur — szólott. Tessék helyet foglalni, a mint látom, fáradt. Arczáról azt olvasom le, hogy fáradsága eredménytelen maradt. Még mindig nincs pénze a vizsgára, ugy-e?

— Még mindig nincs, és már nem is remélem, hogy valaha kapok, — felelé Károly leverten. De ez csak igazságos megtorlás. Maradjon mindenki a maga körében s ne törekedjék magasabbra, mint a mire a sors szánta. Ha otthon maradtam volna, atyámnál, és

vele faluról-falura jártam volna most nem lennék a kétségbeesés szélén. De hol van Mathild?

— Lement, bevásárolni egyetmást. Nemsokára visszajön.

Károly mitsem válaszolt, ült egy ideig, a nélkül, hogy az öreg asszony beszédére legkevésbé is figyelt volna. Ekkor ruganyos léptek halk nesze hallatszott be a lépcsőről, az ajtó felnyílt és egy leány lépett a szobába.

Nem volt ideális szépség. Idomái sokkal kevésbé voltak teltek, semhogy plasztikusoknak lettek volna mondhatók, az arc nagyon halovány volt és hiányzott róla a fiatalos vidámság és derűtség ragyogó sugára. De a nagy, csillogó barna szemek valami kifejezhetlen bájt sugároztak vissza, és valami titokzatos bubánat ragyogott bennök. Csodaszép formájú ajkainak élénk pirja élesen elütött az arcz márványfehér színétől. Egészben véve a leány nem tartozott azon nők közé, kiknek szépsége az első tekintetre magával ragad, de elég szép volt, hogy mély és benső érzelmet keltsen egy férfi szívében.

(Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **február végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr.
fél évre	4 frt — kr.
negyed évre	2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak

egész évre	7 frt — kr.
fél évre	3 frt 50 kr.
negyed évre	1 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889 február hó 24.) I. adar hó (30 napos) 23., hétfő 24., kedd 25., szerda 26., csütörtök (délben jómkipur-kotón) 27., péntek 28., szombat (bejelentik II. adar hót = m'vörchin hachódes) 29. napja. *Hetiszidra* (S' mész, Mózes II. könyvének utolsója): **P'kudé.**

Hazai hírek.

— **Wahrman Mór**, országgyűlési képviselő, a pesti zsidó nagyhitközség elnöke abban a rendkívül szép megtiszteltetésben részesült, hogy a képviselő-

lőház pénzügyi bizottsága mult hétfőn tartott ülésében *egyhangulag* elnökévé választotta. A képviselőház pénzügyi bizottsága a 18 bizottság között elvitázhatlanul a legfontosabb s a legelső helyet foglalja el, s ennek a megtiszteltetés hosszú sora óta páratlanul buzgó és tevékeny tagja. Kivüle legjelesebb pénzügyi szaktekintélyeink és legelőkelőbb képviselőink foglalnak helyet e bizottságban, kiknek bizalma most maguk fölé emelte közéletünk eme kiváló alakját. E bizottsági tagok a következők: ifj. *Andrássy Gyula gr., Andrássy Manó gr., Busbach Péter, Darányi Ignác, Dániel Ernő, Dárdai Sándor, Dessewffy Aurél gr., Falk Miksa, Gyurkovich György, Harkányi Frigyes, Hegedüs Sándor, Helfy Ignác, Hieronim Károly, Horánszky Nándor, Králitz Béla, Láng Lajos, Mudrony Soma, Ország Sándor és Visi Imre.*

— **A nagy-atádi rabbi**, dr. *Steinherz* Jakab, kiról multheti számunk egyik tudósításában megirtuk, hogy f. hó 14-én a székesfejervári zsidó kongresszusi hitközség templomában a trónörökös halála fölött gyönyörű gyászbeszédet tartott, mint Székesfejervárról írják lapunknak, annyira megnyerte az ottani hitközség tetszését, hogy az előljárási felkérte őt, mint hogy a hitközség rabbijának ohajtja őt megválasztani, tartana a rákövetkező szombaton (f. hó 16-án) német és magyar próbabeszédet. A két beszéd szintén nagy hatást keltett és bizonyosnak veszik, hogy a szónokot rövid idő múlva mint Székesfejervár rabbiját fogják üdvözölni. Az előljárási f. hó 24-én tartandó közgyűlésen egyhangulag fogja ajánlani kandidaturáját és röviddel rá megtartják a rabbi-választó gyűlést. — A választás Székesfejervárnak becsületére fog válni. Dr. *Steinherz* nemcsak a korszerű kivánalmaknak felel meg, de *zsidó tudós* is a szó legigazabb értelmében. A fiatalabb és modern rabbiknál kivált ritkán tapasztalható nagy talmudikus ismeretei vannak. Hódol a korszellemnek, de emellett benső meggyőződés és őszinte, igaz vallásosság tünteti ki. Ehhez járul még a korunkból majdnem kiveszett nagy szerénység, ritka szívjóság és jellemzilárdság. A fiatal pap határozottan modern rabbijaink legkiválóbbjainak sorába tartozik. Az oly régen elárvult székesfejervári rabbini szék, melyet a magyar Izrael oly kiváló fiai foglaltak el hajdanában, méltó betöltőre talál dr. *Steinherz* Jakabban.

— **Az aradi zsidó-hitközség főjegyzője**, a széles körben ismert *Rosenberg Lipót* ur, a koronás arany érdemkereszt birtokosa, f. évi márczius 3-án üli meg hivataloskodása 40. évfordulóját, mit a hálás hitközség — mint Aradról értesülünk — méltóan fog megünnepelni. *Rosenberg Lipót* boldogult atyját, szintén az aradi zsidó hitközség jegyzőjét, 1849-ben az ellenesség egy golyója terítette le. *Lipót* akkor még félig gyermek volt, de azért a jegyzőséget mégis rábizta a hitközség, mit azóta ritka körülménnyel és lelkiismerettel vezet. Megnyerő, kedves modora, jó szive, és kiváltképen a nyilvános jótékonyság körül kifej-

tett fáradhatlan tevékenysége mindazok becsülését és szeretetét biztosították számára, kik vele valaha érintkeztek.

— **Cohen Johanna emlékezete.** A szegedi izr. nőegylet kiadásában egy csinosan kiállított füzet jelent meg, mely *Löw* Immánuel dr.-nak, a tudós főrabbinak *Cohen* Johanna fölött tartott, eszmékben gazdag, zamatos magyarságu gyönyörű gyászbeszédét tartalmazza. *Cohen* Johannát múlt évi decz, 28-án ragadta el a halál. A boldogult egyik megalapítója volt a fényesen és nagy áldással működő izr. nőegyletnek és *ötvenhárom éven át* elnöke. Négy évtizeden át volt a jótékony nőegyletnek választmányi tagja. Hogy mit vesztettek benne a szegedi szegények, azt néhány szóval elmondani nem lehet. A hol nyomor, inség uralkodott, bármelyik felekezethél, a nemeslelkű asszonyt mindenütt ott lehetett látni. De mint buzgó magyar honleány is megérdemli, hogy nevét a késő utókor tisztelettel és kegyelettel említse föl. Erre vonatkozólag had álljon itt *Löw* beszédének eme szép része. »A jótékonyaságnak körén tul, a midőn a hazafias érzület a honleányokhoz fordult, mindig megértette szözatát. Könnyes szemekkel tudta elbeszélni, hogy azon dicső harcban, melynek az idősebbek tanúi voltak, a midőn sebesülteket hoztak Szegedre, ő osztozott a város előkelőségeivel a sebesültek gondozásában s az ő szerény hajlékába vitték a honvédhadcsereg legelőkelőbbjeinek egyikét: *Répassy* Mihály huszártábornokot. Ő ápolta utolsó pillanatáig, ő zárta le szemét s a betegnek halála előtt a nemzet nagy fia, *Kossuth* Lajos is betért hozzá, háláját fejezve ki a hűséges ápolónak. A boszniai hadjárat idején alakult segélyegyletnek is ő lett buzgó elnöke: mindenütt, a hol jót kellett tenni, ott volt *Cohen* Johanna.« A nők ezen mintaképének az izr. nőegylet *Löw* beszéde által szép emléket állított.

— **Kis virágok messze tájról.** Ez a czime annak a szépen kiállított 258 oldalra terjedő vaskos verskötetnek, mely egyik tehetséges fiatal hitsorsosunkat, *Méry* Károly ismert műfordítót vallja szerzőjéül. Művében a külföld legjelesebb költői termékeit mutatja be igen sikerült fordításban. Mérynek nyelvezete magyaros, zamatos és gondosan adja vissza a vers eredetijének gondolatait, mértékét, szóval mindegyikben tehetségére, gyakorlatságára ismerünk. A ki ily szépen tud fordítani, attól remélhetőleg nem sokára eredeti verseket is fogunk olvashatni, époly élvezettel a minővel műfordításait olvassuk. A kötetet *Ágai* Adolf dr.-nak „minden becsületes törekvés nagy-lelkű pártfogójának“ ajánlja. *Ágai* volt az, a ki Mérynek több műfordítását a Kisfaludy társaságban általános tetszés mellett bemutatta. Mi részünkről legmelegebben ajánljuk e munkát a költészet kedvelőinek, kiknek bizonyára kellemes órákat fog szerezni. Megrendelhető *Kun* Dániel könyvkereskedésében. Egyetem-utca 1. sz. 1 frt 50 krért.

— **A lipótvárosi** második gyermekkertegylet javára a kerület országgyűlési képviselője, *Wahrmann* Mór 500 frtot adományozott.

— **Halálozás.** *Mahler* Gusztáv kiváló hitsorsosunkat, a m. kir. operaház igazgatóját súlyos csapás érte. Atyja a napokban *Iglau*ban, (Morvaország) elhunyt.

— **Jótékonyczélú előadás.** Az *erdőbényei* izr. iskola tanítója *Rosenstein* Ignác okl. tan. e hó 16-án a városháza nagytermében tanítványaival az isk. könyvtár javára szinelőadást rendezett, mely minden tekintetben fényesen sikerült. Felvonások közben az énekkar több dalt adott elő, melyek közül különösen a *Kossuth* nóta hatalmas tapsviharra ragadta a szép számmal megjelent közönséget, mely a színi előadás rendezőjét ismételt kihívással tüntette ki. A könyvtár haszna 20 forintot tesz.

— **Kitüntetés.** Dr. *Kohut* Adolf, hirneves német író, kecskeméti származásu hazánkfiát, a szász-altenburgi herczeg a tudományok és művészetek érdemrendjével tüntette ki. A kitüntetett testvére Dr. *Kohut* Sándor, new-yorki rabbinak, ki Székes-fehérvárott, Pécssett és Nagyváradon működött mint rabbi.

Külföldi hírek.

Jeruzsálemből írja levelezőnk: A trónörökös halálának híre igaz és mély gyászt keltett a szent városban lakó magyar és osztrák zsidók közt. A temetés órájában mindnyájan összegyűltek azon a helyen, hol hajdan a salamoni szentély állott, az ugynevezett nyugoti fal (kőszél mááróvi) mellett és hangos jajszóval imádkoztak az elhunyt lelkéért, a felséges királyi pár vigasztalódásáért. Később a *Czion* hegyen fennálló zsinagógában ünnepélyes gyászisteniszteletet rendeztek, melynél jelen voltak a magyar-osztrák konszultus összes hivatalnokai, *Stray* lovag főkonsullal és számos mohamedán kitünőséggel.

— **A belgrádi zsidók** összes szerb hitsorsosaik nevében pompás kiállítású hálafeliratot intéztek Milán szerb királyhoz, hogy teljes egyenjogusításukat az új alkotmányba felvette. A feliratot, mely jogar alaku ezüst dobozban fekszik, a belgrádi zsidó hitközségek előljárói nyújtották át.

— **A „bécsi háziurak egyleteinek központi szövetkezete“** f. hó 17-én tartott nagygyűlésén egyhangulag határozatba ment, hogy a szövetkezet a mindig merészebben fellépő antiszemita izgágaság ellen, mely az osztrák székváros hirnevén már is jelentékeny csorbát ejtett, a leghatározottabban állást foglal.

— **A bécsi izr. nőegyletnek** 1888 évről szóló jelentése panaszkodva konstatálja, hogy az egylet maga elé tűzött céljainak sokkal csekélyebb mértékben felélhét meg, semmint kívánná, mert a nagy közönség részvétele aránylag igen lassan növekszik. Legjelentékenyebb kiadási tételei: Időnkénti segélyezés 5749 frt; havi segély 276 frt; évi segélyek 3146 frt; szegénysorsu leányok kiházasítási illetményei 280 frt. stb. A tagok évi járuléakai 6517 frtra rugnak.

— **Nemesis.** Románia Hámánját, oly sok ártatlan zsidó család sanyargatóját, gyilkosát, *Juon* *Bratia-nut*, ki oly sok köny, nyomor, üldözés és szerencsétlenségnek volt a kutforrása, kit hosszú kormányzása miatt a végtelen miniszterelnököknek neveztek — a román parlament nagy többsége *vád alá helyezte.*

— **Berlinben** a zsidó tudománynak az érettebb ifjuság körében való ápolását czélzó egyesület egyik legutóbbi ülésén dr. *Berliner* A. érdekes felolvasást tartott „A középkori zsidó hitközség“-ről. A felolvasó többek közt megemlékezett a római zsidó hitközségnek IX Pius pápánál 1859 január 3-án a hirhedt *Mortara*-ügyben végbement kihallgatásáról. A részletet, mely jellemzi, mint bántak el akkor a zsidókkal, következőkben közöljük: „1858. június 20-án este 8 órakor Mortarát, egy római zsidó gyermekét, öt pápai zsandár erőszakkal elhurczolta, mert a család katolikus szolgálója két évvel előbb a láztól gyötört fiut titkon megkereszteltette. Az anya megtébolyodott, az apa pedig meghalt kétségbeesésében. Az elszörnyedés kiáltása hangzott végig az egész művelt világon, község, egyesületek, sajtó, miniszter és fejedelmek óvást emeltek az eljárás ellen, — minden hiába! E lázas mozgalom hatása alatt üdvözölték a pápát az évforduló alkalmából a római hitközség képviselői, titkáruk, *Salvatore Tagliacozzo*-val élükön. A 25 perczig tartó kihallgatás letolyása, és az, a mit a szónok előadott, roppant drámai hatású volt, s még ma is megrázólag hat a kedélyre. Midőn *Tagliacozzo* ő szentsége magas trónjának lépcsőire borulva alázattal eseng oltalomért, midőn a pápa haraggal szakítja félbe és a már világszerte ismertté vált *Mortara*-botrányért őt teszi felelőssé, midőn „bárgyu, bárgyu gazficzkó“ nevekkkel illeti, midőn a megtámadott zokogva védi magát és a pápa a felingerült emberre rári-vall: „Lassabban, nem tudjátok, ki előtt álltok?“ és az egész küldöttség közel van ahhoz, hogy a pápai börtönökbe vessék: mindez Róma ghettotragédiáinak utolsó jeleneteit juttatja eszünkbe. Azt hihetnők, hogy valami ősrégi mesét hallgatunk, ha ama szerencsétlenek megrázó fájdalmát ecsetelik, pedig alig három évtized mult el azóta.“ — A felolvasás végén örömmel konstataulta a tudós felolvasó, hogy az olasz zsidóság helyzete azóta a legörvendetesebb módon változott.

— **Ottolenghi Jónás**, az *Acquiban* (Olaszország) lakó hirneves zsidó jötevő és műbarát 50,000 lirát adott át *Margit* olasz királynénak a királyné által melegen pártfogolt gyermekmenhely céljaira. Az érdemes jötevőnek, a ki szülővárosában, *Acqui-ban* tíz év alatt egy félmillió lirát tevő jótékony adományokat osztatott szét, a királyné táviratilag fejeztette ki benső köszönetét.

— **Rudolf trónörökös halála és az olasz klerikalizmus.** A *meierlingi* megrázó tragédiát az ultramontán olasz sajtó a legegészebb kifakadásokra használja fel a zsidók ellen. A szégyenletes hajsza vezetői a hivatalos „*Osservatore Romano*“, és a „*Civita Cattolica*“, melyek azt a merész állítást kockáztatják meg, hogy *Rudolf* trónörökös még most is élne, „ha nem engedte volna magát a szemita erkölcstelenség által behálóztatni.“ De a ki azt hiszi, hogy abban az üvöltöző bandában csak egy is akad, aki sajnálná az elköltözött királyi sarjat, felettébb csalódik. Egytől-egyig kifejezést adnak, részint félig leplezetten, részint nyíltan a fölött érzett örömüknek, hogy a fenkölt gondolkodásu, elöitélettel ment királyfi nem kerülhet immár trónra. Az „*Unione*“ például titkolt örömezzettel kiált fel: „Mi lett volna *Habsburgból* és *Ausz-*

triából, ha *Israelnek* eme bizalmas barátja és protektora ősei trónjára lép! . . . Zsidó írókat többre becsült, mint katolikus tanácsadókat. Élete époly keresztényietlen volt, mint halála . . .“ A „*Voce della Verita*“ című lap még ennél is tovább megy, s nem kimélve az atyának, mérhetlen tájdalmát, magát felséges királyunkat támadja meg a legdurvább módon, azért, mert megengedi, hogy oly ember, mint *Weilen* József lovag, a trónörökös irodalmi vállalatának egyik szerkesztője a királyi palotába beléphessen. Abból a szempontból, hogy ez a nemtelen támadás mily igazságtalanul sérti a zsidókat, mi ahhoz hozzá nem szólunk. Mert a mi megtámadtatásunk kérdése háttérbe szorul azzal szemben, hogy itt egy szent, nemes emléket akarnak bemocskolni. És bizonyára minden jobb-érzésű ember egyetért abban, hogy nincs elég erős kifejezése a méltatlankodásnak, nincs elég jellemző szava az undornak, amelylyel ezt a galád eljárást méltóan meglehetne bélyegezni.

— **Luzzatti**, az ujonnan kinevezett olasz államtitkár legutóbb az olasz képviselőház pénzügyi bizottságának elnöke lett. Ez alkalomból ő felsége, *Umberto* királynál tisztelegvén, az utóbbi ismét a hízlegőbb szavakban emlékezett meg kitünő hitsorsunknak a közügyek terén kifejtett sikeres működéséről.

— **Valóságos „jövő zenéje“-ként** hangzik, a mit *Galiczia* keleti részéről jelent a „*Jüd. Pr.*“ Mintegy három évvel ezelőtt a bécsi Alliance nagyszámú zsidó vallású fiut kezdett képeztetni a földművelésre, s ez a kezdeményezés, mely általános bizalmatlansággal találkozott, ma a legszebb diadalt ünnepli. Mintegy 60 növendék munkálja immár biztos, gyakorlott kézzel és szakszerűen a földet, s az „*Allianci*“, — mint őket a keresztény parasztság nevezi — a legderekabb, legfáradhatlanabb földművelők és gazdák. Egy részük nagyobb csoportokban egyes mintagazdaságokhoz van beosztva, melyeknek megbecsülhetlen hasznót hajtanak. Példájuk máris megtermi nemes gyümölcsseit, amennyiben a részvevők mind tömegesebben jelentkeznek, és alaposan remélhető, hogy az intézmény okszerű fejlesztéssel, egykoron virágzó földműves gyarmatok csirájává válhatik, ami nemzetgazdasági és kulturális tekintetéből egyaránt megbecsülhetlen leend.

— **Dr. Goldschmidt** Ábrahám Meyer, lipcsei rabbi, kinek haláláról már megemlékeztünk, egyike volt Németország legtevékenyebb reformer zsidóinak. 1811-ben *Krotoschin*-ban született, 35 éves korában a varsói reformhitközség rabbijává lett, 11 évvel utóbb pedig a hirneves *Jellinek* helyét foglalta el Lipcsében. Széleskörű irodalmi munkásságot is fejtett ki. Temetése Németország zsidóságának élénk részvételével ment végbe, s ravatalánál és sirjánál több előkelő rabbi emlékezett meg meleg elismeréssel az elhunytak működéséről.

— **Az örök tengeri kigyó.** az uzsora vádja fel-felüti fejét, a hol a zsidó ellenes izgatások csak legcsekélyebb tért nyernek. Legutóbb Németországban keltett kinos feltűnést egy „*Az uzsora a vidéken*“ című könyv, mely szokatlanul kihívó módon igyekezett bebizonyítani, hogy ezt a gyalázatos ipart tulnyomólag a zsidók üzik. Mint-

hogy a könyv rendkívül nagymérvű lelketlen izgatásra szolgáltatott alkalmat, a bajor kormány szükségesnek látta e kérdésben a hivatalos széleskörű vizsgálat megejtését, melynek eredményeképp *statisztikai számadatokkal megerősített ténynek bizonyult, hogy az uszorások tulnyomó része nem zsidó, hanem „tekintélyes keresztény kereskedő”,* kik nagyobb részt a felső bajorországi kerül. mezőgazdasági bizottság tagjai. Megjegyzendő, hogy ama bizottságoknak *egyetlen zsidó vallású tagjuk sincs.*

— **A párisi zsidóság gyászja.** A párisi Comondobankház egyik főnöke báró Nissim de Comondo 58 éves korában rövid szenvedés után Párisban elhunyt. Családja spanyol származású és egyike volt a világáros legtekintélyesebb családjainak. Maga az elhunyt a társadalmi életben rendkívül előkeiő állást foglalt el, elnöke volt az olasz segélyegyletnek, elsőrendű tisztje az olasz korona-rendnek és lovagja a becsület-rendnek. A jótékonyosság oltárára hozott áldozatainak száma szinte áttekinthetetlen. Temetése rendkívüli pompával és a francia főváros közönsége színejavának, a francia pénzvillág kitünőségeinek és az összes diplomáciának részvételével ment végbe. Az elhunynak hervadhatlan érdemeit magasztaló emelkedett gyászbeszédet Zadok Kahn tartotta.

— **Francia zsidók kitüntetése.** A párisi „Académie des beaux-arts et des sciences” *Frank* és *Bloque* hitsorsosainkat az idegrendszerrel irt terjedelmes és kiváló becsü dolgozataikért az akadémiai nagy jutalommal tüntette ki. Ugyancsak az akadémia 6000 frank rendkívüli díjjal jutalmazta hitsorsosunkat *Hauser* tengerészmérnököt és két munkatársát a hajóépítészeti irodalom terén szerzett érdemeiért. — *Darmestetter*, Párisban lakó hazánkfiát a köztársaság elnöke nemrég a becsületrend lovagjává nevezte ki, a nevelésügy terén 20 éven át kifejtett tudományos működésért.

— **Az antiszemitizmus ellen** heves támadást intéz a »Revue des deux mondes« című francia folyóiratban *Brunetiére* Ferdinánd, Franciaország egyik legjelesebb orientalistája. *Renan* könyvének II. kötetével foglalkozva, arra a végkövetkeztetésre jut, hogy az antiszemitizmus teljesen tarthatatlan és oktalan irányzat. Az író, kinek pártatlanságára nézve *katholikus* vallása elég biztosítékul szolgál, többek közt ezt mondja: »Csak a legvastagabb oárgyuság vonhatja kétségbe ama rendkívüli érdemeket, melyeket a zsidóság a polgárosodás körül kezdettől fogva szerzett. Mi volna a modern civilizáció a kereszténység nélkül? De a zsidóság nélkül nem lehetne kereszténység! Izrael, ez a maroknyi nép feláldozta politikai szerencséjét vallásos hivatásának. Nevetséges még csak vitatni is a zsidó kultúrának fejlesztő hatását az emberiség polgárosodásának menetére. A zsidóság rendkívül fontos szerepet játszott a világtörténelemben. Ezernyolczszáz év óta senki sem vonta kétségbe ezt a tényt. És íme most előállnak a mi modern „bölcselek”-ink és tagadásba veszik azt. Valóban, ez csak a *legkihíhatlenebb korlátoltságra* és amaz emberek vakságára mutat.«

— **Athletika és antiszemitizmus.** E két sport összehetlenségét fényesen bebizonyította derék magatartásával

az *innsbrucki* tornaegylet, melynek évi közgyűlésén az antiszemita párt jelöltjei, azon világosan kifejezett okból, mert *antiszemiták*, egytől-egyig kibuktak az egylet előjáróságából. A volt zsidóvallású elnök, *Dannhauser* lemondása után elnökké *Epp* lett, aki határozottan kijelentette, hogy teljes erejéből pártolja a felekezeti egyenjogúságot. Az antiszemitizmus csufos vereségének hordereje annál nagyobb, mert Tyrolban, az osztrák klerikalizmus főfészkében következett be, s annak megemlékezésénél önkénytelenül tollunkra kerül a kérdés: Hogy állunk e tekintetben mi az atletikai klubbal? Hála a klub előjárósága bölcs előrelátásának — *igen jól.* A klubban a zsidók és antiszemiták közötti összeütközés föltétlenül ki van zárva. És pedig azon egyszerű okból, mert a fent említett bölcs előrelátásból folyólag a klubba zsidó vallású tagot — fel nem vesznek. Minélfogva egy-egy dühös antiszemita, még ha akarná, sem gyomrozhat meg egy-egy zsidó klubtagot.

— **Egyik gyakori vád** a zsidók ellen, hogy nagyon kevesen foglalkoznak földmiveléssel. Ennek magyarázatául szolgáljon azon körülmény, hogy az 1739-ben és 1849-ben (33. és 34. §§.) kiadott, zsidókra vonatkozó törvényjavaslat még azt is megtiltotta, hogy a zsidó földeket bérbé vegyen, vagy, ha nem az ő tulajdonuk, hogy azt sajátkezűleg műveljék. Még az 1781-ik évben a kormány egy okt 11-éről kelt s II. József császárhoz intézett jelentésében helyesli, hogy minden a régiben maradjon, »mert különben könnyen megtörténhetik, hogy a bérlők, szolgák és napszámosok egy birtokon mind zsidókból kerülnek ki.«

— **Egy kiváló zsidó nagyiparos,** *Manheimer* Valentinnak f. hó 7-én Berüinben bekövetkezett halála kelt széles körben őszinte részvétet. Az elhunyt szerény állásból küzdötte fel magát a németországi nagyipar egyik legelső és legnevesebb képviselőjévé. Gyára 283 férfi- és 167 női rendes alkalmazotton kívül több mint 5000 kézművest foglalkoztatott. A jótékonyosság oltárára tetemes áldozatokat hozott, melyek örökre emlékezetessé teszik nevét. Temetése beláthatlan gyászoló közönség részvételével ment végbe, s oly impozáns gyászünnepélyé alakult a melyet dr. *Lasker* temetése óta aligha látott a porosz főváros.

— **A nagylelkű galicziai helytartó.** Egy szegény lembergi zsidó özvegyasszony, ki a házalásból tengődött, *Badeny* gróf galiczia helytartó palotájába gyakran vitt eladásra tintát és tollat. Mindenkor vásárolt tőle a helytartó valamit s annyira megszokta, hogy csupa számalomból mindig ő tőle vásárolta az íráshoz szükségeseket. A szegény házalónő megbetegedett s az ágyat kellett őriznie. A gróf inasa által kikutatta tartózkodó helyét. Midőn az inas elbeszélte, mily nyomorban él a szegény asszony, *Badeny* gróf azonnal 300 frtot küldött számára s a nemeslelkű helytartó még *Hirsch* báróhoz fordult, a ki a beteg asszonyt 1000 frttal segítette, melylyel magát ápolhatta s felépülése után egy kis holtot nyitott magának.

— **Mannheimben** »A szegény zsidó gyermekeket és árvákat nevelő intézet« most adta ki évi jelentését

Ebből kitűnik, hogy a bevétel és kiadás 23,221 márkára rugott. A jelenlegi vagyoni állás 111,313 márka. Ehhez járulnak még a különböző alapítványok, melyekkel együtt a nemes czélú intézet vagyona összesen 207,619 márkát tesz ki. Minden évben számos gyermek résztesül ellátásban a nagyszerű intézmény által. Tudvalevőleg Mannheim Németország egyik kis városa, melynek tizedrész annyi lakója nincs, mint hazánk sok városának. De azért Magyarország vidéki városaiban ilyen, vagy hasonló zsidó intézménynek még nyomát sem találjuk.

A jaffai földmives iskola.

Az iskola ügyeit vezető központi bizottság pár hó előtt elhatározta, hogy a földmives iskola növendékeinek számát szaporítani, illetve 60-ra fogja emelni, s többek közt *tunisi* származású fiatal embereket fog az intézetben elhelyezni. November 19-én indult utnak az első, hét tagból álló társaság Tunisból Jaffába. Ezen növendékek, kik valamennyien a tunisi *Alliance-iskolát* látogatták, Jaffában főleg a virág- és szőlőtenyésztést kívánják megtanulni. Ha a tanulási idő letelik, visszatérnek Tunisba, a hol igen könnyen nyernek alkalmazást valamely tunisi gazdasági telepen munkás, vagy munkavezetőként, mignem elegendő anyagi eszközt szereznek ahhoz, hogy saját gazdaságot alapíthassanak.

Tudvalevő, hogy a földmives iskola növendékei a tanfolyam befejezése után még három vagy négy évig munkásokként az intézetben maradnak és oly javadalmazásban részesülnek, hogy akkor, midőn az iskolából eltávoznak, mintegy 1000 frankot kapnak.

Ez a négy év előtt életbeléptetett rendszabály a legjobb sikerrel kecsegtet. A tanulók annak tudatában, hogy az iskolából való távozásuk alkalmával legott egy kis tőkére tesznek szert, mely a későbbi földvásárlás alapjául szolgálhat, fokozott buzgalommal dolgoznak és több bizalommal néznek jövőjük elé.

Legutóbb a központi bizottság tetemesebb összegű hitelt szavazott meg további 40 hektár föld megszerzésére, mely szőlőtermelési célokra fog szolgálni. A tapasztalat igazolta, hogy az egyedüli, gyorsan jutalmazó termelés Palesztinában a zöldség- és szőlőtermelés. A marhatenyésztés, melyet szintén üznek az iskolában, csak akkortól fogva válhat haszonhajtóvá, amikor elegendő vízzel fognak rendelkezni és mesterséges réteket teremthetnek. A nagy kiterjedésű pinczében, mely ez évben, *Goldschmidt S. H.* költségén épült, a bor kellő módon kezelhető és eltartható lesz.

Szerkesztői üzenetek.

Terézvárosi. Egy „Gyakorolj Igazságot“ című zsidó jótékony egyesület a fővárosban nem létezik. Egy nagyon keresztény társulat nem restelli, hogy a fővárosban fennálló kórháza »Bész Cheszed« bibliai héber nevet viseli,

és még soha sem hallottuk, hogy szegyenkezve „Kegyelem Házá“-nak nevezték volna. A „Póél Czedek“ embelei »igazságot gyakorolnának«, ha egyesületüket ilyen bogarak által neveltségessé nem tennék. — A mívelt szakácsné is hasonlóképen cselekedett, midőn Patikárus Ferkót, a híres cigányt *Gyógyszerész* urnak szólította. — Különbö meg kell még jegyeznünk, hogy póél czedek magyar fordítása: igazságot gyakorló, és nem: gyakorolj igazságot.

Több hitközség előljárásiának. A pesti zsidó nagy hitközség a pészach-lisztet a »Pannonia« gözmalomból veszi, hol az Brill M. L. rabbisági elnök rituális felügyelete alatt készül.

Dr. Gr. Ph. urnak K—r. Nemcsak, hogy nem kötelessége fivére gyermektelen özvegyét nőül venni, de *nem is szabad* elvennie. *Csakis* a »chaliczah« járja; a »jibum« a polygamiával együtt vált tilalmassá. A kelet ama vidékein, hol a zsidók is gyakorolják a többnejűséget, a »jibum« is divik.

Dr. Ph. G. urnak R—n. Hisz lehet, hogy igaza van, mi azonban, tudja Isten, nem vallhatjuk ezt a nézetet. Ez az egész — hogyis mondjuk hamarjában? — irodalmi betűszedés — nevezze, a kinek tetszik, tudományos működésnek — miránk a szellemi nyomoruság benyomását teszi. »Kilencz hónapig kutatott, míg rájött, hogy Abulafját tulajdonképen Abulafjának hívták«. Sokaknak imponálhat ez, mi neveltségessé találjuk. Vannak, kik arczuk verejtékében megdönthetetlenül bebizonyítják, hogy a »lamed« ban, melylyel Sámuel Iba Nagdilai írta nevét pont volt, vagy hogy Alcharisi 4-szer és nem 5-ször látta menyasszonyát, mielőtt elvette, s ezt aztán tudományos működésnek csufolják. Láttunk már olyan »tudósok“-at is, kik arról irtak értekezést, hogy valamelyik Don Vidal pészach előtti, vagy utáni pénteken született-e. A kinek öröme telik benne, csatlakozzék hozzájuk, a tudomány hulladékjain rágódókhoz és nevéssék ki velük együtt a »régiek«-et, kiknek szakácsnők tudtak annyit a héber irodalomból, mint eme fájtája a zsidó theologusoknak.

Zeifensteiner Solomon órnok, B. Jonkóbon. Hollunk, hojd mogo vig csináljo mogát o Zs. M. K. E.-re rá és oztot is mond, hojd a Zsidó Modjor Küzmöveledesi Edjlet kezdőbochstabokot ódj lehet olvasni: zsidót minnyájt kül eligetni. Bacsánót, mogo tévedi mogát. Ozok o bochstabok oztot jelentenek: Zeifensteiner mogo komisz ember. És ho ketedikszor, meg hormodikszor olvas, oztot jelentenek:

Zsidók megigetést kívánjo, ebodto!

Zsidó mátmzer kívánhot eztet.

Paks. Tisztelet-becsület, de ha *Szófér* rabbi u^r mondja is, *szó fér* még azért a kérdéshez.

Sch. U—k. Levele arra a bonyhádi bocherra emlékeztet, ki, elsilabizálva egyszer egy véletlenül kezébe került irodalomtörténeti könyvben a magyarázatot, hogy mi a próza és mi a poesis, megiepetten felkiáltott: »Nini, nem is tudtam, hogy a mit én beszélek, az próza!« Ön nem is tudta, hogy tulajdonképen »hitzónok«, mig a »Pester

Lloyd«-ban nem olvasta. Most aztán azt akarja, hogy mi is elhagyjuk! . . . El tudjuk különben képzelni a lelkében történt nagy változást. Boldog Isten! Hiszen este még egészségesen feküdt le és reggel már mint — halhatatlan ember kelt fel! . . . .

Bórér. Als Sie uns im Sommer aufsuchten, wussten wir, dass Sie Schlambäder halten, wunderten uns also über ihre Haltung nicht; dass Sie aber aus dem Schlamme auch jetzt noch nicht draussen sind, überrascht uns ein wenig. — Wir erinnern Sie übrigens an die Antwort, die M. G. Saphir seinem Verwandten, einem verworfenen Sujet auf die Frage, ob er sich auch »schmadn« soll, ertheilte. Saphir meinte: „Wenn Du Dich nicht schmadst, bist Du ärger als g'schmadt“.

Nagyvárad. Hatalmunkban van mindenesetre, hogy egy hozzánk beküldött gyász-istenitiszteletről szóló tudósítást közzé ne tegyünk, de hogy egy *be nem küldött* jelentést hozzunk, arra valóban képesek nem vagyunk. Ama hitközségtől vettünk tudósítást, tehát közzétettük, emettől nem kaptunk, ennél fogva közzé nem tehetjük. Ez és semmi más a dolog magyarázata. Különben közleményeit szívesen látjuk.

Debreczen. Még ebben az évben hárman lesznek felavatva: dr. Kecskeméti, dr. Kohlbach és dr. Elsass.

M'vóréch. Privátügy, melyhez hozzászólánunk nem szabad. — A trónörökös könyvét keleti utazásáról Wodianer F. és fiai (Lampl Róbert) udvari szállító könyvkereskedése adta ki magyarul, Brankovics fordításában. — A Budapesti Hirlapnál.

„Ohuv v'réa.“ Lomó tiszámécz biszfilloszcho sejová hagóél v'jváér horóó mikirbénu? Im jovó hagóel, há-misláchász malaché róim (Durchführungs-Commission b'láz) rák oz tilbas óz; ki hi l'váddoh tihje — chevlo sel mósiach. V'daj.

SZEFFORISZ és RÓMA.

Történeti regény a negyedik századból.

Két részben.

35.

Irta: **Dr. Philippon Lajos.**

— Első rész. —

S z e f f o r i s z .

— Tudjátok hát meg, hogy itt Szefforiszban laktak a boldogságos szüz szülői, szent Joachim és szent Anna, és hogy lakházuk helyén az utódok templomot emeltek, melyet azonban a zsidók, egy pogány császártól nyert kiváltságaiknak oltalma alatt, zsinagógává alakítottak át. Eme kiváltságok ma már megszűntetvék, im itt van urunk és császáruink felhatalmazása, mely feljogosít engem, hogy Galiliában bárhol tetszésem szerint templomokat építsek. Ezt a szörnyű tettet tehát meg nem tűröm és felhivlak titeket, legyetek segítségemre, hogy azt a zsinagógát ismét szent Joachim és szent Anna templomává és a hívők gyűlhelyévé tegyem. Higyjétek meg, hogy százan meg százan epednek itt titokban egyházunk

üdve után és nincs bátorságuk föllépni. De ha bebizonyítjuk nekik, hogy komoly szándékaink vannak, körénk fognak seregleni és a szent helyet ájtatos hitek fogják előzőlni.

A katonákra lelkesítőleg hatott a beszéd. Kardot rántottak és felszóliták Józsefet, hogy vezesse őket a megjelölt helyre. Mit tudhatták ők, hogy a ravasz szónok valót és hazugságot kevert össze, hogy céljaira felhasználhassa embereit? Tényleg azt regélte egy monda, hogy Joachim és Anna Szefforiszban laktak; de sohasem volt ott keresztény község, sohasem épült ott templom, annál kevésbé változtathatták azt zsinagógává. De minél könnyebben megnyerte katonáit sötét terveinek ez álnok hazugsággal, annál mélyebb sebet ütött a zsidóságon. Sietteté is katonáit, és a város előljárójához szigorú parancsot intézett, hogy a megjelölt zsinagógát, — mely a városban a legnagyobb, legrégebb és legszebb volt — három nap alatt ürítsék ki, mert keresztény templommá szentelteti fel.

A rémület jajsza hangzott fel — a kérdés eldőlt, kenyértörésre kellett a dolognak kerülnie.

Patrika összegyűjté a városrészek főnökeit és minden városrész férfait, s egyszerűen feltette előttük a kérdést. Egy szóval sem igyekezett őket rábeszélni, mégis mind egy szívvel-lélekkel beleegyeztek és hangoztatták: «Győzelem vagy halál!»

Az előkészületek megtörténtek. Mindenkinél kéznél volt a fegyver, mindenki komoly, néma volt. József többször megfordult a városban, de a mint megjelent, mindenki kitért előle, a tömeg széteszlott, és ő egyedül tette meg útját a magános, néptelen utcákon. Senki sem szidalmazta, senkinek egyetlen arcmozdulata sem árult el sértési szándékot.

A harmadik nap hajnalán a római katonaság tulnyomó része tuba- és trombitaharsogás mellett kivonult a kastélyból és Józsefet, ki egy nagy feszületet tartott kezében, közre fogva, a városba, a főzsinagóga elé lépdelt. A zsinagógában egyetlen ember sem volt, az óriási épület kapui és a frigyszekrény ajtaja tárva-nyitva volt, s az utóbbiból a thóra-tekerics eltávolított. Különben minden érintetlen maradt; az emelvényeket, karzatokat és üléseket, s az egész felszerelést mintha csak abban a pillanatban hagyták volna el.

Még a takarók és szőnyegek is mind rendes helyeiken voltak, sőt még több volt, mint szokás szerint. A katonák megálltak a bejárat előtt, majd nagyobb részük, Józseffel élén, bevonult a templomba, míg egy kis csapat a kapu előtt sorrendbe állt. A bevonult katonák hozzáfogtak az egyes tárgyak összeszedéséhez, hogy tért nyerjenek. Ekkor egyszerre, mintha ezer torokból jött volna, dörgő kiáltás reszketteté meg a levegőt; a házak ajtajaiból és a mellékutcákból, Patrikával élükön, nagyszámu fegyveres férfi tört elé és rárohantak az ajtó előtt csatarendben álló katonákra.

(Folyt. köv.)

Pályázat.

A szentesi zsidó hitközségnél **rabbi** állásra ezennel pályázat nyittatik.

Megkívántatik magyar honosság, magyar hitszónoklat, hitoktatásra, rabbi teendők végzésére való képesítettség és jogosultság, valamint a törvény követelte egyéb kvalifikáció.

A budapesti rabbi szemináriumot végzettek, vagy bölcsészlet-tudori oklevéllel bírók elsőbbségben részesíttetnek.

Díjaztatik **1200** forint évi fizetés-, **200** forint lakbér-illetménynyel, valamint az anyakönyvi kerület által szabályozott és egyéb szokásos díjakkal; a lakás esetleg természetben adatik.

Próbaszónoklatra csakis a meghívandók bocsátatnak, kik magyar és német hitszónoklatot tartoznak előadni, az utazási költségek csak a megválasztottnak téríttetnek meg.

A pályázati határidő 1889. évi április hó 1-én jár le, a teljesen felszerelt pályázati kérvények alólírott elnökséghez küldendők be.

Kelt Szentesen, 1889. évi február hó 14-én.

Freund Márk,

hitk. jegyző.

Dr. Poláček Albert,

hitk. elnök.

Pályázat.

A szabadkai izr. hitközség előjárósága által ezennel közhírré tétetik, miszerint az imaházhoz tartozó ének-karnál egy **600 frt** évi fizetéssel dotált tenorista-állás jött üresedésbe.

Azon pályázók, kik ezen állást elnyerni óhajtják és kiktől megkívántatik, hogy a zenében teljesen képzettek legyenek, gyakorlott tenorhanggal bírnak, az énekvezetését teljesen értsék, és legalább baromfivágó — **עופות שוהם וקורא** — legyen, pályázatukat legkésőbb márczius hó 20-ig az alulírt hitközségi elnöklőz küldjék be.

Próbaelőadásra csak a meghívottak bocsájtatnak, és utiköltségre csak az tarthat igényt, aki megválasztva lesz.

Szabadka, 1889. évi február hó 18-án.

Frankl Antal,

hitk. jegyző.

Kunetz Mór,

hitk. elnök.

Pályázat.

A **csabrendeki** izr. hitközségnél folyó évi ápril hó 1-ével kántori állás töltendő be. A pályázótól megkívántatik: korszerű előadás, kipróbált **שוה' ובו' וקו'** lehet **מודל** is. Évi javadalmazás: **500** frt, szabad lakás és fél schechita. Próbaelőadást csak az előjáróság részéről e czélból meghívott pályázó tarthat.

Az utazási költségek csak az alkalmazottnak téríttetnek meg. Ajánlatok az alulírt előjáróhoz küldendők.

Csab-Rendek, (Zalam.) 1889. febr. havában.

Reich Ignác,

elnök.

Pályázat

A **nagy-tétényi** izr. hitközségnél f. év márczius 15-ével egy **350** frttal javadalmazott okl. tanítói-állás töltendő be. Pályázók (csak nőtlenek lehetnek) tartoznak a magyar, német és héber oktatásra vonatkozó, valamint eddigi alkalmaztatásukról szóló s végül erkölcsi bizonyítványukat legkésőbb márczius 8-áig az alulírotthoz beküldeni.

Továbbá f. é. jun. 1-ével egy ügyes előimádkozó helye töltendő be, kinek egyszersmind **שוה' ובו' וקורא** is kell lennie és a hitközségi jegyzői hivatalt betöltenie. Fizetés **300** frt, egész schechita, szabad lakás és jelentékeny mellékjövedelem. Pályázók sziveskedjenek elismert tekintélyü rabbik által kiállított 3 legutolsó **קבלות**, szigorú vallásos életmódról szóló, valamint a kort és családi viszonyokat feltüntető bizonyítványukat legkésőbb ápril 1-éig az alulírotthoz beküldeni. Próbaelőadást csak a meghívottak tarthatnak s csak az alkalmazott igényelheti utiköltségei megtérítését.

Nagy-Tétény, 1889. febr. 17.

Spitzer Jakab,

elnök.

Hirdetmény.

מגילות pergamentből valók, nagy választék 5 frtjával, papirból valók 10 kr. magyar vagy német fordítással 20 kr. **הגדות** kommentárok nélkül 5 kr. héberbetűs német, tiszta német, vagy magyar fordítással 20 krajczár. **פירי** Füredi J. héber ige- és névragozás tabellája 20 kr. Mindennemű magyar- és német iskolakönyvek, (nagyobb megrendeléseknél jelentékenyen olcsóbban) anyakönyvi iverk és kivonatok, **ספרים** újak és régiak (nagy ritkaságok) **ספרי תורות** aranyhímzésű **פרוכת** és tórahruhácskák (a budapesti országos kiállítás aranyhímzéseink nagy érmet nyertek) a legolcsóbban és legnagyobb választékban kaphatók

Sternberg és Tsa-nál

Budapesten, Rombach-utcza 16. sz.

Árjegyzékeinket kívánatra ingyen küldjük.